

15.06.2020 REBALA MUINSUSKAITSEALA KÜLAVANEMATEGA KOHTUMISE MEMO

Osavõtjad:	Asutus/küla	e-mail
Andrus Umboja	Jõelähtme Vallavalitsus vallavanem	andrus.umboja@joelahtme.ee
Teet Sibrits	Jõelähtme Vallavalitsus Keskkonna ja kommunaalosakonna juhataja	teet.sibrits@joelahtme.ee
Priit Põldma	Abivallavanem, palgaline vallavalitsuse liige	priit.poldma@joelahtme.ee
Ago Lauri	Manniva küla	ago@kawekapital.ee
Anneli Raudlam	Kostivere küla	anneli.raudlam@joelahtme.ee
Erik Sepping	Parasmäe küla	erik.sepping@gmail.com
Piret Pintmann-Hellaste	Võerdla küla	piretph@gmail.com
Dagne Kuusik	Rebala küla	dagnelaur@gmail.com
Maigi Päären	Haljava küla	maigipaaren@gmail.com
Tiia Välk	Vandjala külvaneem, Jõelähtme vallavolikogu esindaja	tnorbek@gmail.com
Jaanus Hiis	Saha küla	jaanus.hiis@levira.com
Taimi Saarma	Jõelähtme küla	taimisaarma@gmail.com
Anita Jõgiste	Muinsuskaitseamet ehituspärandi nõunik	anita.jogiste@ muinsuskaitseamet.ee
Ly Renter	Muinsuskaitseamet Harjumaa nõunik	ly.renter@ muinsuskaitseamet.ee

Koosoleku toimumiskoht: Jõelähtme vallavalitsus

Algus: 17.00

Lõpp: 18.20

KOHTUMISEL KÄSITLETUD TEEMAD

Anita Jõgiste ja Ly Renter andsid ülevaate alljärgnevatest

1. Miks on Muinsuskaitseamet võtnud ette muinsuskaitsealade kaitsekordade koostamise?

Muinsuskaitseamet on võtnud kaitsekordade koostamise ette mitmel põhjusel. Esiteks, tajume, et ootused muinsuskaitsealade mõjutavate regulatsioonide ja protsesside osas on muutunud. Samuti on muutunud kaasaegse muinsuskaitse filosoofia ja sellest tulenevad väärtused. Seetõttu on nihkunud ka Muinsuskaitseameti töö rõhuasetused. Uuenenud põhimõtted on saanud kirja ka 1. mail 2019 jõustunud uude muinsuskaitseadusesse, mis annab mh sisendi muinsuskaitsealade kaitsekordade koostamiseks. Seega on ka Eesti muinsuskaitsealade kaitset korraldavate regulatsioonide kaasajastamine igati asjakohane ja vajalik.

Uued kaitsekordad koostatakse kõikidele muinsuskaitsealadele, mida on Eestis 12. Lisaks saab kaitsekorra ka moodustamisel olev Sillamäe muinsuskaitseala. Hetkel reguleerib ehitustegevust muinsuskaitsealadel iga ala kohta eraldi koostatud põhimäärus.

Kaitsekordade sisu aluseks on: uuringud ja analüüsid, töörühma töö, kogukondade ja seotud huvirühmade seisukohad.

2. Mis asi on kaitsekord?

Kaitsekord on põhiolemuslikult sarnane dokument nagu senikehtiv Rebala muinsuskaitseala põhimäärus.

Muinsuskaitseamet tõlgendab muinsuskaitsealade kaitsekordasid kokkulepete kogumina, mille alusel toimub muinsuskaitseala väärtuste hoidmine ja säästev areng. See saab olema dokument, milles määratakse muinsuskaitseala nimetus ja piir, muinsuskaitseala eesmärgid, väärtused, nõuded ja leevendused Rebala muinsuskaitseala väärtuste säilitamiseks ja kaasaegseks kasutamiseks. Muinsuskaitseamet loodab, et uus kaitsekord hakkab toimima kokkuleppena riigi-institutsioonide ja kodanike vahel. Eesmärk on kaitsekord kujundada üheselt arusaadavaks kõigile, kes Rebala hoonete ja maastikuga tegelema peavad.

Kaitsekord koosneb: põhitekstist, seletuskirjast, lisadest (tabel hoonetega ja neile määratud kaitsekategooriatega, kaardimaterjal, kuhu on märgitud hoonete kaitsekategooriad ja maastiku väärtusklassid ja nende paigutus).

3. Mis saab olema varasemast põhimäärusest erinev?

Kaitsekorra eesmärk on tuua varasemast erinevalt paremini esile ala eripära ja pärandi potentsiaali piirkonna arenguks, soodustades nii kohalikku arengut kultuuripärandi kaudu. Seni kehtivast muinsuskaitseala põhimäärusest hakkab kaitsekord erinema suurema täpsuse ja paindlikkuse poolest. Kaitsekorraga jagatakse hooned kaitsekategooriatesse ja piirangud tööde tegemisel hakkavad sõltuma konkreetse hoone kaitsekategooriast, vähem väärtuslike hoonete puhul tähendab see väiksemaid piiranguid ja vähem kooskõlastusi. Hoonete määramisel kaitsekategooriatesse lähtutakse muuhulgas iga muinsuskaitseala ehitustraditsioonidest ja linnaruumilistest eripäradest. Erinevad kaitsekategooriad tähendavad ka erinevaid piiranguid. Hoonete määramisega kaitsekategooriatesse hakkab tegelema Rebala muinsuskaitseala

kaitsekorra töörühm ning nendega on võimalik kõikidel elanikel avatud menetluse käigus tutvuda ning teha ettepanekuid.

Lisaks hoonetele on Rebalas plaanis tegeleda ka maastike väärtusklasside põhise tsoneeringu määramisega. Selle aluseks saab olema maakasutusanalüüs, mis on Muinsuskaitseameti poolt sisse tellitud ja hetkel koostamisel. Uuring sisaldab ettepanekuid maastiku väärtuste käsitlemiseks kaitsekorra dokumendis.

4. Milline on kaitsekordade koostamise protsess?

Uued kaitsekorrad valmivad avatud menetluse käigus ning see koosneb mitmetest erinevatest etappidest. Kõigil – omanikel, valdajatel, kodanikuühendustel, omavalitsustel ja ka ala külalistel saab olema võimalus kaitsekorra tekkesse panustada.

- Töörühma töö

Kaitsekordade koostamiseks on igal muinsuskaitsealal moodustatud töörühm, mis sisaldab Muinsuskaitseameti ja kohaliku omavalitsuse esindajaid, lisaks veel ka 1-2 välist eksperti.

Rebala muinsuskaitseala kaitsekorra töörühma liikmed on:

Andrus Umboja - Jõelähtme vallavanem

Teet Sibrits - Jõelähtme Vallavalitsuse keskkonna-ja kommunaalosakonna juhataja.

Tiia Välk - Jõelähtme Vallavolikogu liige ja volikogu keskkonnakomisjoni aseesimees.

Helen Sooväli-Sepping - TLU loodus- ja terviseteaduste instituudi ja humanitaarteaduste Instituudi vanemteadur ja jätkusuutliku arengu prorektor, kohaliku kogukonna esindaja.

Ly Renter - Muinsuskaitseameti Harjumaa nõunik.

Helena Kaldre - Muinsuskaitseameti Harjumaa nõunik - arheoloog.

Anita Jõgiste - Muinsuskaitseameti ehituspärandi nõunik.

Töörühmad on loodud alusdokumentide ettevalmistamiseks ja olemasoleva info (inventuurid, kaardimaterjalid jms) läbitöötamiseks. Töörühm koostab kaitsekorra mustandi, tegeleb hoonetele ja maastikule kaitsekategooriate määramisega.

- Avatud menetlusele eelnevad tegevused

Muinsuskaitseamet on kaitsekordade koostamise protsessis alles nõ ettevalmistavas faasis, mille eesmärgiks on huvide väljaselgitamine muinsuskaitsealadel korraldatavate avalike koosolekute kaudu. Ka töörühma töö, kaitsekorra jaoks vajalike alusuuringute läbiviimine ja nende tutvustamine, läbirääkimised teiste riigiasutustega kuulub ettevalmistavasse faasi.

Selleks, et tekitada külakogukondadele ja seotud sihtrühmade liikmetele võimaluse olla kaitsekorra koostamise protsessis osaline, oleme selle võimaldamiseks töötanud välja kaasamisplaani (vt

- Avalik menetlus

Muinsuskaitsealade kaitsekorrad võetakse vastu avaliku menetluse käigus ning läbitakse vastavalt haldusmenetluse seadusest tulenevad kohustuslikud menetlusetapid: toimub kaitsekorra eelnõu avalik väljapanek (selles etapis saavad kõik esitada ettepanekuid ja

vastuväiteid) ja selle arutamiseks korraldatakse avalik koosolek. Peale seda kaitsekorra eelnõud täiendatakse vastavalt laekunud tagasisidele. Juhul kui tagasiside põhjal on vaja teha kaitsekorra eelnõus põhimõttelisi muudatusi tuleb avalikku väljapanekut korrata.

5. Millal kaitsekord valmib?

Kõik kaitsekorrad peavad olema kehtestatud hiljemalt 2023. aastal. Igal muinsuskaitsealal on ajakava. Rebalal kindel ajakava hetkel veel puudub, kuna oleme alusandmete koondamise faasis (hoonestuse inventeerimine ja maakasutusanalüüsi koostamine). Täpsem kaitsekorra koostamise ajakava valmib niipea, kui alusuuringud on valminud.

Muinsuskaitseala kaitsekorrad kinnitab Vabariigi Valitsus.

6. Kust saab täiendavat infot?

Kaitsekorra koostamisega seotud info on koondatud Muinsuskaitseameti kodulehele - <https://www.muinsuskaitseamet.ee/et/uuedkaitsekorrad>

Iga linna kohta on loodud ka alamleht.

Avalike ürituste infot jagame aegsasti meedias ning sotsiaalmeedias, lisaks saadame infot otsepostitustega kõikidele muinsuskaitseala elanikele.

7. Kaasamiskava tutvustus

Kuna Muinsuskaitseameti sooviks on kaitsekorra koostamise protsessi kohalikukogukonna ja huvirühmade maksimaalne kaasamine, oleme pannud paika mitmeetapilise kaasamisplaani, mille tulemusel loodame kohalikelt saada kaitsekorra koostamiseks vajalikku sisendit. Oleme seisukohal, et see võimaldab kaitsekorra koostamisel teha legitiimsemaid otsuseid ja ühiselt kaitstavaid väärtuseid paremini mõtestada. Kaasamisüritused annavad hea võimaluse põhimõtete ühiseks läbirääkimiseks ja seisukohtade selgitamiseks. Selleks on meil Rebalas plaanis enne avaliku menetluse alustamist 3 etappi

- *külavanematega kohtumine*

- *avalikud arutelud külakogukondadega*

- *II avalik arutelu.*

- *avalik menetlus.*

1) Kohtumine külavanematega

Eesmärk: protsessi tutvustamine, info jagamine ja ettepanekute ärakuulamine.

2) Kohtumine külakogukondadega igas Rebala MKala külas: Loo, Vandjala, Parasmäe, Maardu, Saha, Võerdla, Rebala, Jõelähtme, Koila, Manniva

Eesmärk: protsessi tutvustamine, info jagamine, ettepanekute ärakuulamine.

Külade väärtuste kaardistamine. Väärtuste kaardistamise ettepaneku vajadus tõusetus ka Helen Sooväli-Seppingu juhitud Rebala Pärandikooli projektis. Väärtuste kaardistamise faas on kaitsekorra koostamisel äärmiselt oluline, kuna see võimaldab luua ühist arusaama, mida Rebala muinsuskaitsealal oluliseks peetakse. Väärtustest lähtuvad muinsuskaitseala eesmärgid, hoidmise põhimõtted, leevendused ja nõuded. Kuna kaitsekorra eesmärgiks on ala omanäoliste

väärtuste senisest tugevamalt välja toomine on arutelude üheks eesmärgiks dokumenteerida ka Rebala MKala külade tunnetavad väärtused.

Üritust on plaanis korraldada ettekande ja ümarlaua arutelu formaadis.

3) Avalik arutelu

Eesmärk: Rebala muinsuskaitseala hoonestuse ja maakasutusanalüüsi uuringutulemuste ja alusinfo tutvustamine. Hoonete kaitsekategooriate ja maastiku väärtusklassidest ülevaate andmine. Lisaks ka kaitsekorra eelnõu olulisemate sisupunktide tutvustamine ja tagasiside kaardistamine võimalikeks täiendusteks ja parandusteks.

Laiendatud töörühma koosolekud

Kaitsekorra eelnõu koostamise käigus võib ilmnedu vajadus kaasata täiendavaid huvigruppe ja korraldada nn laiendatud töörühma koosolekuid. Selle koosoleku formaadi eesmärgiks on probleemküsimustele lahenduste leidmine ja põhjalikumalt läbi kaalutud, kõikide osapoolte huve ärakuulates otsusteni jõudmine.

4) Avalik väljapanek

Eesmärk tuleneb muinsuskaitseadusest ja haldusmenetluse seadusest.

Lisaks eeltoodud kaasamiskavale on Muinsuskaitseametil plaanis artiklite koostamine ja ettekandepäevade korraldamine.

Samuti plaanime avalikku väljapaneku toetuseks ka Rebala täiendavaid tegevusi- nt näitust.

3) Miks ja kuidas toimub Rebala muinsuskaitseala hoonete inventeerimine?

Rebala muinsuskaitsealal on alates 2018. aastast viidud läbi hoonete inventeerimist. Hoonestuse inventeerimise eesmärgiks on tervikliku üldpildi saamine. Inventeerimistulemused on aluseks hoonetele kaitsekategooriate määramiseks.

Määramist reguleerib Kultuuriministri määrus nr 23 Mälestise liikide ja muinsuskaitseala riikliku kaitse üldised kriteeriumid ning muinsuskaitsealal asuvate ehitiste väärtusklassid¹

§ 10. Muinsuskaitsealal asuvate ehitiste väärtusklassid

(1) Muinsuskaitsealal asuvad ehitised jagunevad kolme väärtusklassi:

- 1) väga väärtuslik ehitis;
- 2) väärtuslik ehitis;
- 2) muu ehitis.

(2) Väga väärtuslik ehitis on:

1) muinsuskaitseala või selle arengut iseloomustav ja/või selle ehitustraditsiooni kujundanud ja/või silmapaistva mõjuga ehitis. Väärtusklassi määramisel võib arvestada arhitektuuriväärtust, linnaehituslikku mõju või kuulumist linnaehituslikku tervikusse, vanust, haruldust, tüüpilisust, autentsust ja sümboolset tähendust;

¹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/116052019001>

2) säilinud koos ehitusaegse ja põhimahus algupärase interjööri või hilisema arhitektuuriajalooliselt silmapaistva interjööri. Tööstushoone puhul on säilinud funktsioonile vastav algupärane sisseseade. Läbi uurimata, minimaalsete varasemate sekkumistega ning vähese olemasoleva teabega ajalooline ehitus, mille muude väärtuste kumulatiivsus võimaldab eeldada interjööri väärtuslikkust.

(3) Väärtuslik ehitus on muinsuskaitseala iseloomustav ja/või selle ehitustraditsiooni kujundanud ja/või selle arengut mõjutanud ja/või silmapaistva mõjuga ehitus. Väärtusklassi määramisel arvestatakse arhitektuuriväärtust, linnaehituslikku mõju, vanust, haruldust, tüüpilisust, autentsust ja sümboolset tähendust.

(4) Muu ehitus on muinsuskaitsealal asuv ehitus, mis ei vasta käesoleva paragrahvi lõigetes 2 ja 3 kirjeldatud kriteeriumidele.

- Kokkuvõtvalt:

1) A - Tervikuna kultuuriväärtuslik hoone, millele loakohustusest leevendusi ei tehta;

2) B - Kultuuriväärtuslik hoone, mille siseruumide ümberehitamisel ei ole vaja muinsuskaitseameti luba;

3) C - Hoone, millele tehakse leevendused ehitustöödel, konserveerimis- ja restaureerimistöodel loakohustuse osas.

Kaitsekategooriatest hakkavad sõltuma muinsuskaitseaduses reguleeritud tegevuste ja ehitamisega (EHS) seotud menetlused ja loakohustus.

4) Miks ja kuidas toimub Rebala muinsuskaitseala ajaloolise maakasutusanalüüs?

Muinsuskaitseamet on tellinud Rebala muinsuskaitseala kaitsekorra koostamiseks täiendava alusuuringu, milleks on Rebala muinsuskaitseala ja kaitsevööndi ajaloolise maakasutuse analüüs. Uuringu eesmärgiks on fikseerida Rebala maastiku väärtused ja anda ülevaate maastiku ja selle elementide kujunemisest. Samuti tehakse uuringus ettepaneku maastiku väärtuste edasiseks säilitamiseks, mis on aluseks väärtuspõhisele tzoneeringule. Sarnaselt hoonete kaitsekategooriatele hakkab maastiku väärtuspõhisest tzoneeringust sõltuma leevendused ja nõuded tehtavatele töödele.

Uuringu koostab Artes Terrae OÜ spetsialistid ja uuring valmib suvekuudel, eeldatavalt 1. juulil. Kavas on Rebala muinsuskaitseala maakasutusanalüüsi laiem tutvustamine, selleks koostatakse teemakohane artikkel kohalikku lehte ja korraldatakse 1-2 tutvustavat ettekannet.

KOHTUMISEL KERKINUD KÜSIMUSED/MÕTTED

- Kohtumisel toodi välja, et kaitsekorra koostamisel tuleb panna lisaks hoonetele rõhku ka maastikku kujundavatele elementidele, eriti kiviaedadele, mida ähvardab tihti lammutamine. Anita Jõgiste selgitas, et maastikku kujundavaid elemente on kavas kindlasti kaitsekorra eelnõus käsitleda- seda tehakse eraldi peatükis. Maastiku ilmet kujundavatele elementidele kaitsekategooriaid ei määrata.
- Lisaks toodi kohtumisel välja, et kaitsekorras tuleb käsitleda ka Rebala külamiljööd kujundavaid valgusteid ja piirdeaedu. Juttu oli Parasmäe külast, kuhu on püsitatud

külamiljööd rikkuv piirdeaed. Selleks, et edaspidi sarnaseid olukordi vältida, tuleb panna paika kindlad reeglid. Anita Jõgiste ja Ly Renter olid välja käidud mõttega igati nõus- valgusteid ja piirdeaedu on kavas kaitsekorra dokumendis käsitleda. Kohaliku kogukonna sisend on äärmiselt teretulnud.

- Tiia Välk ja Erik Sepping rõhutasid, et lisaks Rebala muinsuskaitsealadele väärtustele on äärmiselt oluline bioloogilise mitmekesisuse säilitamine ning kaitsekorras tuleb leida toetavaid võimalusi selle hoidmiseks.
- Samuti rõhutati, et kaitsekord peab tagama Rebala muinsuskaitseala maastikul traditsioonilise maakasutuse säilimise. Ly Renter ja Andrus Umboja selgitasid, et viimastel kuudel on tulnud teateid alvarite üleskündmisest. Tegevus on tingitud Põllumajandusministeeriumi uuest toetusest, mille käigus rahastatakse põlluharimist. Kuna alvarid omavad rebala muinsuskaitsealal suurt väärtust, tuleb nende hoidmise eesmärgil kaitsekorra dokumendis tähelepanu pöörata.
- Erik Sepping rõhutas, et kuna Rebala muinsuskaitsealal on kohalikku kogukonda Rebala muinsuskaitsealadesse küsimustesse juba kaasatud, on äärmiselt oluline varasemate dokumentide ja kaasamisprotsessi kajastavate dokumentide läbitöötamine. Anita Jõgiste oli välja käidud mõttega äärmiselt nõus ja lisas, et varasemad dokumendid on juba läbitöötatud ja nendega on arvestatud käimasoleva protsessi kavandamisel.
- Samuti toodi välja, et kaitsekorra koostamisel tuleb mõelda, kuidas soodustada külade arendamist ning millistel tingimustel on võimalik külade tihendamine. Tiia Välk tõi välja, et hetkel on selgusetu, mis tingimustel on Muinsuskaitseamet lubanud uushoonete rajamist küladesse. Anita Jõgiste lisas, et see on oluline teema, millega kaitsekorra koostamise protsessis kindlasti tegeletakse ning esmajärjekorras tuleb töörühmal välja mõelda, kus ja kuidas külade tihendamine võimalik on ilma olemasolevaid muinsuskaitsealade väärtuseid rikkumata.
- Eraldi tähelepanu vajavad kaitsekorras päikesepaneelid. Hetkel on päevakorras näide Saha küla Laurimäe tee 6 talu juurde rajatud päikesepaneelidest, mis jääb kinnistu kõrvalt jooksvalt maanteelt nähtavaks ja muudab küla tuumikala ajalooliselt kujunenud keskkonda. Selleks, et edaspidi taoliseid olukordi vältida, tuleb täpsustada nõuded, mis reguleerivad päikesepaneelide paigaldamiseks külades. Päikesepaneelide paigaldamine majapidamise varustamiseks on lubatav.
- Erik Sepping tõi välja, et Rebala muinsuskaitsealal võiksid olla informatiivsed infotahvlid/viidad, mis tutvustavad kohalikku ajalugu ja annavad infot muinsuskaitsealast. Anita Jõgiste oli nõus, et viitadel võib olla suur kasutegur kohalike väärtuste selgitamiseks, kuid viitade püstitamise initsiatiiv võiks tulla kohalikult kogukonnalt. Viitade püstitamine ja selleks vajaliku rahastuse saamine vajab täpsustamist. Anita Jõgiste tõi näitena välja eelmisel aastal Elektrilevi poolt veetud projekti, mille tulemusena kaardistasid Elektrilevi töötajad ajaloolised alajaamad, koostasid nende tutvustamiseks mõeldud ühtse kujundusega infotahvlid.
- Külakogukondadega kohtumiste korraldamise osas lepiti kokku, et seda tehakse jooksvalt e-maili teel. Anita Jõgiste täpsustas, et kohtumised võiksid toimuda alates augusti II poolest. Ettepanekuga nõustuti. Samuti pani Anita Jõgiste külavanematele südamele, et nad mõtleksid, kus oleks külades võimalik arutelusid läbi viia.